Per e-mail
Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. minister-president de heer drs. M. Rutte

Datum
22 april 2022

Ons kenmerk
22-058/TE/BN/mdj

Betreft / Onderwerp
Staatssteun KLM

Doorkiesnummer
088-3681248

Email contactpersoon
Birte.nelen@fnv.nl

Bijlage(n)
-

Geachte heer Rutte,

Op 23 maart jl. heeft de Committee on Freedom of Association van de ILO in haar 397ste rapport geconstateerd dat de Nederlandse Staat de vrijheid van onderhandelen van de vakbonden heeft geschonden op grond van de ILO-conventies 87 en 98 door de manier waarop de Staat in 2020 voorwaarden heeft gesteld op het gebied van arbeidsvoorwaarden gedurende de periode van staatsteun aan de KLM Groep als gevolg van de coronacrisis.

De ILO heeft geconstateerd dat de Staat de vakbonden had moeten raadplegen over de voorwaarden die zij heeft gesteld aan de staatssteun aan de KLM Groep, dat de vakbonden te weinig speelruimte hebben gekregen van de Staat om te onderhandelen over arbeidsvoorwaarden en dat de duur en de impact van de maatregelen zich strikt moeten beperken tot uitzonderlijke omstandigheden.

De ILO doet de volgende aanbeveling: “The Committee, therefore, encourages the Government to engage in dialogue with the employers’ and workers’ organizations concerned with a view to ensuring that the duration and the impact of the above-mentioned measures is strictly limited to the exceptional circumstances faced and to ensure the full use of collective bargaining as a means of achieving balanced and sustainable solutions in times of crisis”.

De vakbonden hebben er, in 2020, zowel bij de minister van Financiën als bij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid herhaaldelijk mondeling en schriftelijk op aangedrongen dat zij zouden aanschuiven bij het overleg tussen de Staat en de KLM over de mogelijke staatssteun aan de KLM Groep. Dit verzoek is geweigerd door de Staat en de KLM heeft de Staat hierin gevolgd. De vakbonden hebben zich daarmee altijd op het standpunt gesteld dat de Staat hiermee een inbreuk maakte op het fundamentele recht op collectief onderhandelen, zoals neergelegd in met name de ILO-verdragen 87 en 98, artikel 28 van het EU-Handvest van de Grondrechten, artikel 8 van de Europese Pijler van Sociale Rechten en artikel 6 van het Europees Sociaal Handvest, alsmede dat de Staat heeft gehandeld in strijd met nationale wet- en regelgeving over hoe collectieve arbeidsvoorwaarden tot stand komen in Nederland.

De Staat heeft als voorwaarde aan de steunmaatregelen voor de KLM Groep onder andere gesteld dat het bedrijf voor 1 oktober 2020 een herstructureringsplan diende op stellen waarbij een reductie van 15% van de beïnvloedbare kosten moet worden gerealiseerd. Een deel van deze kostenreductie betreft de loonkosten. De Staat heeft voorgeschreven dat deze arbeidsvoorwaardelijke bijdrage diende te worden gerealiseerd volgens het principe dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. De Staat stelde daarbij expliciete voorwaarden aan de percentages die werknemers moeten inleveren op hun arbeidsvoorwaarden, namelijk percentages lineair oplopend van 0% tot 20% voor lonen vanaf modaal tot driemaal modaal of meer. Door het opleggen van deze voorwaarden heeft de Staat de onderhandelingsruimte van sociale partners bij de KLM substantieel ingeperkt. Op 1 oktober 2020, de door de Staat gestelde deadline, lagen er per domein akkoorden tussen KLM en de acht vakbonden met betrekking tot het reduceren van arbeidsvoorwaarden. Deze voldeden aan de door de Staat opgelegde voorwaarden aan de KLM Groep met betrekking tot het inleveren van loon.

Nadat er akkoorden waren gesloten over het reduceren van de arbeidsvoorwaarden, was de looptijd van deze akkoorden volgens minister Hoekstra niet lang genoeg. De Staat eiste op 30 oktober 2020 van de vakbonden dat zij binnen 24 uur een commitment-clausule ondertekenden. In de clausule staat dat voor de volledige looptijd van de steun (naar verwachting 5 jaar) een arbeidsvoorwaardelijke bijdrage wordt verlangd van alle drie de cao-domeinen. Onder grote druk is de commitment clausule door de vakbonden ondertekend. Door de wijze waarop minister van Financiën Hoekstra zich op 30 en 31 oktober 2020 publiekelijk uitte werd het volstrekt duidelijk dat het een kwestie was van slikken of stikken voor de vakbonden[1]; ofwel de vakbonden hebben met 'het mes op de keel' de commitment-clausule getekend. Hoekstra dreigde dat hij geen staatssteun zou verlenen aan KLM als de vakbonden hieraan niet tegemoet zouden komen. Het gevolg daarvan zou het faillissement van KLM betekenen en daarmee desastreuze gevolgen hebben voor de werknemers van KLM.

De vakbonden die met de KLM en andere werkgevers in de KLM Groep onderhandelen hebben nadeel ondervonden van de voorwaarden die de Staat heeft gesteld aan de staatssteun doordat hun onderhandelingsruimte substantieel is ingeperkt.
Dit nadeel hebben de vakbonden niet alleen ondervonden door de eisen die zijn gesteld op het gebied van arbeidsvoorwaarden, maar ook doordat de Staat een ongelijk speelveld heeft gecreëerd tussen sociale partners: de Staat heeft alleen overleg gevoerd met KLM en heeft de vakbonden consequent buiten het overleg gehouden.

KLM verschuilde zich achter de Staat tijdens de onderhandelingen met de vakbonden door te zeggen dat niet zij om deze besparing op loonkosten vroegen, maar de overheid. Bovendien kregen de vakbonden geen volledige inzage in de 'term sheets' die de KLM wel had. Hierdoor bleven wij fors gehinderd door een informatieachterstand. De KLM heeft deze kaart flink uitgespeeld en zei bijvoorbeeld over de motie van de Tweede Kamer die opriep om werknemers tot 1,5 keer modaal te ontzien bij de arbeidsvoorwaardelijke bijdrage, dat 'uiteindelijk het ministerie van Financiën onze afspraken goed moest keuren en dat zij aangaven dat aan de inhoud van de voorwaarden niets is veranderd als gevolg van de motie'.

[1] O.a. https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2354623-de-uitzending-van-31-oktober-minister-bereid-steun-klm-te-stoppen-democraten-hopen-pennsylvania-terug-te-winnen-vijf-naar-na-aanscherping-wajong; https://www.trouw.nl/economie/hoekstra-trekt-handen-af-van-klm-tenzij-vakbonden-tekenen-voor-langere-loonoffers~bf3e6e9f/

Zo werden wij elke keer klemgezet door de KLM en gegijzeld gehouden door de voorwaarden van de Staat waar wij bovendien geen inzage in hadden. Uiteindelijk was er een mogelijkheid tot individuele inzage onder absolute geheimhouding ten opzichte van derden. In geval van een schending van deze geheimhoudingsverklaring, was het individu aan KLM een direct opeisbare boete verschuldigd van €10.000,- (tienduizend euro) voor iedere tekortkoming onder deze geheimhoudingsverklaring, zonder dat een ingebrekestelling of andere voorafgaande verklaring nodig is en onverminderd het recht van KLM om u in plaats daarvan voor vergoeding van de schade aan te spreken en/of andere (rechts)maatregelen te (laten) nemen. Deze geheimhouding beoordeelden veel vakbonden als onredelijk.

De vakbonden wensen te benadrukken dat zij en haar achterbannen altijd bereid waren en zijn om verantwoordelijkheid te nemen wanneer KLM in slecht weer verkeert. In de 102-jarige historie van KLM zijn sociale partners altijd tot gebalanceerde arbeidsvoorwaardelijke afspraken gekomen. Echter wel vanuit de positie van vrije onderhandelingen en gelijkwaardigheid van sociale partners.

Middels deze brief markeren wij als vakbonden nogmaals onze positie over het fundamentele recht op collectief van onderhandelen van sociale partners. Wij roepen de Staat op om deze rechten te respecteren en nooit meer nadere voorwaarden op het gebied van collectieve arbeidsvoorwaarden van werknemers, werkzaam bij KLM of bij andere bedrijven te stellen.

Hoogachtend,

Tuur Elzinga
Voorzitter FNV

Piet Fortuin
Voorzitter CNV

Mark Rademaker
Voorzitter VKP

Chris van Elswijk
Voorzitter VNC

Willem Schmid
Voorzitter VNV

Robert Swankhuizen
Voorzitter NVLT

Reinier Castelein
Voorzitter De Unie